

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

הוקדש
לרפואת הבחור יעקב
ישראל בן יוכבד
ירפאהו ה' במהרה יחד עם
כל חולי ישראל

ערש"ק פרשת פינחס כ תמוז תשס"ז ☉ דף היומי בבלי: יבמות סד ירושלמי: ביצה יח משנ"ב: מז.

נושאי ה'דף' בעלון:

מתו אחיו מזחמת מילה

(יבמות סד)

סג סג

האם יש מצוה גם על האשה להנשא

(יבמות סה)

סג סג

נתינת צדקה ע"י אשה מדמי פיצויים שקבלה

(יבמות סו)

סג סג

התקנת מכונה אוטומטית להשגחה על מצבו של חולה מסוכן

(יבמות סז)

סג סג

קימה לפני ספק זקן

(יבמות סט)

סג סג

אם מותר לנסות אדם אם הוא נאמן

(יבמות ע)

סג סג

חיוב כרת קודם שנת עשרים

(יבמות ס"ב)

סג סג

ליאור באור החיים

עמוד 6

מפעל התרופות 'מדיקס' היה מהמתקדמים והמובילים בארץ, הביקור במפעל מותיר את האורחים נדהמים מתהליך היצור שנעשה כולו על ידי מכשור חדשני ומתקדם, מתקני יצור מורכבים מכונות ורובוטים שמשלימים אחד את השני בתהליך היצור עד למוצר המוגמר. ליד כל מערכת מכונות ניצב מנהל התפעול על המכשירים שבתחום אחריותו, מפקח על התהליך ומוכן למנוע כל תקלה שלא תבוא. מידי בוקר היו נכנסים בשער המפעל מאות העובדים שהיו ידועים במומחיותם ומסירותם לעבודה, עד לשעת ערב מאוחרת שהיו מסיימים את העבודה ופונים לבתיהם. מנהלים רבים ניסו להתחקות כיצד מצליחה ההנהלה לעורר מוטיבציה וחשק כה רב בעובדים שיעשו מלאכתם נאמנה. אכן סוד העניין היה במנהל עצמו, מידי בוקר כשהוא לבוש בבגדי עבודה היה מסייר בין העובדים והמכונות לבדוק בעצמו את תפעולם, למרות שבמערכת ממחושבת ניתן לעקוב על ידי לוח הבקרה בכל רגע נתון אחרי המכונות והתפוקה, בחר המנהל להסתובב בין העובדים משום 'מראית העין' להראות לכולם שהוא מתעניין בודק ועוקב אחר הנעשה.

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן קם מתוך העדה ויקנא את קנאת ה' והשיב את חמת ה' מעל בני ישראל, חז"ל עומדים במדרש על כך שמושה רבינו נתעצל במעשה זמרי, ולא קנא את קנאת ה', ומפרשים רבותינו כיון שזמרי בן סלוא הקריב את המדינית לפני משה וזקני ישראל, ואמר לו אם זו אסורה בת יתרו מי התיר לך, א"כ למרות שזו מותרת וזו אסורה, לא יכול היה משה רבינו להורגו משום 'מראית העין', ואכן מצינו שהיו השבטים מבזים את פינחס 'הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט בישראל'. ויש להבחין בין משה רבינו שהוא 'המנהיג' שצריך לדקדק במעשיו כיצד יתפרשו על ידי העם, לבין פנחס שיכל לקנא את קנאת ה'.

דוגמא נוספת מצינו בעניין בנות צלפחד שעמדו לפני משה לבקש נחלה ואחווה בתוך אחי אביהם, ויקרב משה משפטן לפני ה', אומרים חז"ל שנתעלמה ממנו הלכה, ומפרשים רבותינו מדוע דווקא בעניין זה נתעלמה ממנו ההלכה, כיון שהן אמרו 'אבינו מת בחטאו ולא היה בתוך העדה הנועדים בעדת קורח' ולמרות שחז"ל מפרשים שהוצרכו לומר זאת משום שהמשתתפים בעדת קורח איבדו את חלקם בארץ ישראל, כיון שיש בדבר זה 'מראית העין' שמושה רבינו משתדל עבורם רק משום שאביהם לא השתתף בעדת קורח, לכן הוצרך להקריב את משפטן לפני ה'.

חשיבותה ועוצמתה של 'מראית העין' רבה עד מאוד למנהיגי ישראל, ולכל יהודי אשר הוא מנהיג את ביתו, כאשר יהודי קובע עיתים לתורה מה חשוב הדבר לשתף את כל בני הבית, כדי שתהיה 'מראית עין' של לימוד תורה לבני המשפחה והצאצאים, ויעידו על כך רבבות רבבות לומדי ה'דף היומי' אשר קובעים עיתים לתורה, ובני המשפחה יודעים שכעת אבא עסוק בתורה ואין לגרום לו כל הפרעה, והרי שמראית עין זו מרוממת את כל המשפחה לחיי תורה.

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 03-5422711 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

בשבוע הבא מאמר מקיף
בעניין דוד שמש בשבת
מאת
הרה"ג דב לנדאו שליט"א

מתו אחיו מחמת מילה

מלה הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול רשב"ג אומר שלישי תמול רביעי לא תמול. בשו"ת נודע ביהודה (מהדור"ת יו"ד סי' קסה) דייק מלשון זה שנאמר בסתמא שלישי לא תמול, שמשמע שלא למולו כלל, וכן העתיקו הרי"ף והרא"ש בסתם שלישי לא תמול ומשמע שלא למולו כלל. אבל הרמב"ם (מילה סוף"א) והטור (יו"ד סי' רסג) והנימוקי יוסף (בסוגייתנו) כתבו שלא תמול השלישי בזמנו אלא ממתינים עד שיגדל ויתחזק כוחו. וכן פסק בשו"ע (יו"ד סי' רסג ס"ב), והקשה בנודע ביהודה מנין לפסוק כן הלא בגמרא נאמר בסתמא שלישי לא תמול ומשמע לעולם. ואע"פ שבמסכת שבת (קלד.) הובא בברייתא מעשה בר"נ שהלך לכרכי הים ובאה אשה אחת לפניו שמלה את בנה הראשון ומת וכן את השני ומת והשלישי הביאתו לפניו וראה שהוא אדום ואמר לה המתני עד שיבלע בו דמו וכו' ומלו אותו וחיה, הרי שהתיר למולו אחר שיבלע בו דמו, מ"מ א"א להביא משם ראיה כיון שיתכן שדווקא שם שראינוהו שלא נבלע בו דמו אומרים אנו שמסתמא גם הראשונים היו אדומים אלא שלא הבחינו בזה שהרי גם בשלישי רק ר"נ הבחין. משא"כ בנידונינו שהאשה מלה בניה הראשון והשני ולא היה בהם שום סימן של חולשת כח ומתו א"כ הוחזקה בכך שבניה מתים מחמת מילה ולא תמול את השלישי כלל.

וכתב לישב בדוחק שכיון שר"נ לא ראה את שני הילדים הראשונים היה צריך לחוש שמא הראשונים לא היו אדומים ואעפ"כ מתו ואיך התיר למול את השלישי אחר שיבלע בו דמו, הרי לכל הפחות היה לו לחקור ולברר אם היו הראשונים ג"כ אדומים. אלא בודאי שמחמת מיתת הראשונים אין סיבה אלא שלא למול את השלישי ביום השמיני אבל לאחר שיתחזק מותר. והוסיף הנוב"י שכשצוה ר"נ להמתין בודאי ג"כ הזהיר שיהיה בריא וחזק משום שמסתמא לא התיר למולו באותו הרגע שהופסקה בו האדמומיות כיון שמן הסתם הוא עדיין חלש משום שלא נבלע בו דמו עד עכשיו. וא"כ יש מקור לשיטת הרמב"ם הנימוקי יוסף הטור והשולחן ערוך. והורה הנודע ביהודה למעשה בתינוק שהיה כבר בן שלוש שמתו שלשת אחיו מחמת מילה שאם רואים על התינוק שהוא בריא וחזק כדרך שאר בני שלוש שנים ומראה פניו צהוב ולא ירוק אפשר למולו. אך יעץ להשגיח שיהיה ביום שהאוויר נר. וסיים שכדאית היא מצות מילה שתגן עליו שלא ינזק כלל. (ראה עוד בדבריו שם בדעת ר"נ ובהגהת בנו).

אולם בישרש יעקב כתב שמשמעות דברי התוספות בכמה מקומות (ראה גיטין כח: זבחים עה. מנחות סב: בכורות סא:) שאכן לא ימול לעולם ודלא כהפוסקים הנ"ל. והוסיף שהתוספות לשיטתם במה שכתבו בחולין (ד:) שאין נחשב מתו אחיו מחמת מילה אלא כשנימולו כשהם גדולים ומתו. וכיון שכן מובנת שיטתם למה לא ימול לעולם כיון שכבר הגדילו ואעפ"כ מתו. ועיי"ש מש"כ ע"פ שו"ת בית אפרים (יו"ד סי' נו). אך מסקנת דבריו שאולי התוספות מודים שאחר שיגדל ויתחזק כוחו יש למולו אם אחיו נימולו בקטנות ומתו ראה שם.

האם יש מצוה גם על האשה להנשא

במשנתינו נחלקו התנאים האם רק האיש מצוה על פריה ורביה או גם האשה. ולהלכה אשה אינה מצוה במצות פריה ורביה (ראה רמב"ם אישות פט"ו ה"ג טוש"ע אה"ע סי' קנד סי"ג). אולם במסכת קידושין (מא.) מפורש (ללישנא בתרא) שיש ענין שתתקדש לבעלה שלא ע"י שליח משום שמצוה בה יותר מבשלוחה. ומבואר שגם לאשה יש מצוה להנשא אע"פ שבפריה ורביה לא נצטווית האשה. והתחבטו רבותינו הראשונים והאחרונים איזו מצוה יש לאשה להנשא.

הר"ן בחידושיו על הרי"ף (קידושין טז:) כתב שאע"פ שאשה אינה מצוה בפריה ורביה מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו וכ"כ המאירי. ובחידושי אנשי שם כתב שלא מצאנו מקור לסיוע זה. והוסיף להקשות מסוגייתנו במעשה באשה שרצתה להביא ילדים לעולם ולכן רצתה שיגרשנה בעלה לפי שלא היו לה ילדים ממנו ואמר לה רב נחמן שאינה מצוה על כך. ואמרה לו (ע"פ פרש"י) שרצונה להנשא הוא מפני שהיא רוצה שיהיו לה כעץ להשען עליו לעת זקנתה ואם תמות יקברוה והסכים עמה, ולמה לא נאמר שבכך היא תסייע לבעלה השני לקיים מצות פריה ורביה. והיום של שלמה הקשה על תירוץ הר"ן שהרי בגמרא שם מבואר שלאשה אין איסור להתקדש ע"י שליח, והרי היא מסייעת לעבירה לקדשה בלא שליח. (וראה בר"ן ומאירי שהקשו קושיא דומה וראה תירוציהם).

ובשיטה לא נודע למי (קידושין שם) כתב שאע"פ שאינה מצוה בפריה ורביה אין זה אלא מדאורייתא אך מדרבנן היא מצוה. (ראה להלן בזה).

עוד כתב בשיטה לא נודע למי שאע"פ שהיא פטורה ואין לה שכר כמי שהוא מצוה ועושה מ"מ יש לה שכר כמי שאינו מצוה ועושה.

והמקנה כתב שהר"ן והיש"ש נדחקו בזה ויותר נראה שיש מזה ראיה לשיטת התוספות בגיטין (מא:) וראה עוד חגיגה ב: ב"ב יג.) שאע"פ שאשה אינה מצוה על פריה ורביה מ"מ היא מצוה על העשה של לשבת יצרה. והוסיף שכן פשטות הסוגיא בבבא בתרא (ק"ט:) לענין בנות צלפחד וכפירוש הרשב"ם שם. גם הקרבן נתנאל (אות א) הקשה על דברי הר"ן שאכן אינה מצוה בפריה ורביה אך בלשבת יצרה היא מצוה, וכמש"נ (ישעיה מה יח) לא תהו בראה אלא לשבת יצרה.

ובפורת יוסף כתב שהר"ן נדחק ליישב מה היא מצותה, אך אפשר לפרש שהמקור הוא כמובא בקידושין (ל:) שמקור המצוה על האב להשיא לבנו אשה הוא מהכתוב (ירמיה כט ו) קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם אל תמעט, ומבואר בגמרא (שם) שבשלמא בנו בידו להשיאו ושייך לומר שאביו מצווה להשיאו אך בתו אין זה בידו אלא ביד מי שירצה אותה, אלא הפירוש שיתן לה מלבושים וכיוסיים שיגרמו לכך שיחפצו בה האנשים. ובכתובות (נב:) מובא על פסוק זה שהוא מדאורייתא. ולפי זה כתב הפורת יוסף שמכאן למדנו שהאשה עצמה חייבת להנשא לבעל אע"פ שאינה מצוה על פריה ורביה, והוא כל שכן מאביה שמחויב להלבישה באופן שיחפצו בה בני האדם.

נתינת צדקה ע"י אשה מדמי פיצויים שקבלה

בש"ת אגרות משה (אבה"ע ח"א סי' קג) נשאל בדבר אשה שניסת לזקן חולה וחלוש, והיא הנושאת ונותנת בין בצרכי פרנסה בין בצרכי הבית וצרכי בעלה מזונותיו ורפואתו וכדומה, ואשה זו קיבלה פיצויים בעד הפסקת עבודתה שהיה לה קודם שניסת, [והיא כבר התייאשה מלקבל פיצויים אלו], ואת הכסף הזה היא נתנה לצדקה, ויש לדון האם רשאים לקבל הימנה את הסכום הגדול הזה, שהרי אין מקבלין מן הנשים אלא דבר מועט לצדקה.

וכתב האג"מ, שדבר פשוט הוא שהפיצויים שהיא קיבלה, הם בדין נכסי מלוג ככל מתנה שנותנים לה שהקין לאשה והפירות לבעל. ואם רוצה הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע והוא אוכל פירות, או שאר דברים שהפירות מרובים והציאה מועטת. ואם הבעל רוצה להרויח בהמעות יכולה היא לכופו שיקחו קרקע או דבר אחר שפירות מרובים. וכיון שהם נכסי מלוג שהפירות לבעל אין לה רשות לפזר מהם לצדקה בלא רשות, ומסתבר שבטלה נתינתה וצריכים להחזיר לו לכל ימי חייו.

אבל אם קודם שנודע להבעל שנתנו לה, חלקה הכסף לצדקה, נתינתה קיימת שהם נכסים שאין ידועין לבעל שלכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים.

ואם ידע שמשתדלת להשיגם אבל לא ידע שכבר נתנו לה יש בזה ב' דעות כמבואר בב"ש (סי' צ ס"ק מב), שיש שכתבו שכל שהיה מצפה לירושה, הוא כידע ומכרה בטל, אבל כתב האג"מ שיש לומר שרק בירושה יש דעות שסוברות שכשהיה מצפה לזה שידע מהמורישין ושיש להם הנכסים נחשבו נכסים ידועין אבל לא במתנה, משום שבירושה כבר היה לה זכות הירושה, ואף שלענין מכירה הוא דבר שלא בא לעולם מ"מ לחשיבות נכסים ידועין ליכא חסרון דדבר שלא בא לעולם, אבל במתנה שכל זמן שלא ניתן לה לא היה לה שום זכות אינו כלום מה שהשתדלה אף לזה ולכן כיון שלא ידע שנתנו לה ממש הוי זה נכסים שאין ידועין לכו"ע. והפיצויים שהיא קיבלה הוא כמתנה בעלמא שהרי כבר נתייאשה מזה, ואולי לא היה לה בדין שום תביעה עליה. ולכן מסתבר שאף שידע ממה שהשתדלה אם לא ידע שנתנו לה קודם שנתנה נתינתה קיימת. ואם ידע אחר שכבר החליטו ליתן אף שלא ידע שנתנו לכו"ע הם כנכסים ידועים ונתינתה בטלה שלא מצוי כלל שיחזרו בהם ממה שכבר הבטיחו ליתן.

ועיי"ש שהאריך בזה וסיים שכיון שבהאי עובדא סומך בכל עניני הפרנסה על האשה משום שאינו יכול לעשות בעצמו כלום ואין זה מחיובי מלאכות האשה שתעשה מסחר בהרבה האלפים שיש להם, הרי רשאית האשה שלא לעשות כלום באלו המעות אם אין הבעל כופה ליקח קרקע וגם מלאכת קניית קרקע הוא על הבעל ולא עליה. אבל להניח בבנק שהוא גם מחיובי שמירה ודרך העולם, ודאי יש חיוב גם על האשה וממילא היה מרויח הריבית שנותן הבאנק, והפסד זה מסתבר שיש לאשה לשלם לו אבל רק מכאן ולהבא דעל העבר הא לא גריעי מגולן שמשלם כשעת הגולה ולא בעד שכרה דלא נחית אדעתא דאגרא.

התקנת מכונה אוטומטית להשגחה על מצבו של חולה מסוכן

הפוסקים נשאלו על אודות התקנת מכונה אוטומטית להשגחה על מצבו של חולה מסוכן, שרוצים לעשות כן כדי שלא יצטרכו בני אדם להשגיח עליו, ובכלל מערכת זו היו מכשירי אזעקה שיפעלו בזמן סכנה. ודנו הפוסקים אם יכולים למסור השגחה על אדם ביד מכונה.

וכתבו הפוסקים שהרי כלל גדול בהלכה הוא, שתמיד בכל ספק איסור הולכים אחר הרוב ולא חוששין למיעוט כמבואר בסוגיין, ולכן מכיון שבנידוננו בדרך כלל ועל פי הרוב, תשגיח המכונה כראוי, אין לחשוש שמא ואולי יקרה על צד המיעוט איזה קלקול והחולה יוכל להסתכן על ידי כך אם לא תשמע מיד ההתרעה או לא ישימו לב אליה, כשם שבאמת בתי חולים אין חוששים למעשה בדומה לזה על מערכות אלו. וכן הדרך ברוב הבתי חולים בכמה וכמה עניינים לטפל בחולה באופן זה, ואין פוצה פה למחות על כך.

והגם שיש לעומת האמור כלל שני שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, אבל בש"ת **בנין ציון** (סי' קלז) כתב שאע"ג דכלל בידינו דאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, זה דוקא ביש ודאי סכנת נפש לפנינו כגון במי שנפל עליו הגל ואין ידוע אם הוא ישראל או נכרי, שאז חוששים אפילו למיעוטא דמיעוטא, אבל אם אין לפנינו ענין של פקוח נפש רק שיש לחשוש לסכנה שיכולה לבא, בזה אולינן בתר רובא כמו לענין איסורא, שאם לא כן איך מותר לירד לים ולצאת למדבר שהם מהדברים שצריכין להודות על שניצולו, ואיך מותר לכתחילה להכנס לסכנה ולעבור על ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אע"כ כיון דבאותה שעה שהולך עדיין ליכא סכנה הולכין אחר הרוב. ועוד הוסיף להביא ראיה ממה שאמרו בגמרא (ברכות לג) שאפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק מתפילתו כיון שנחש אינו נושך ברוב הפעמים יעו"ש, ובראיה זאת מנחש עמד גם **בגליון מהרא"י** (ברכות פ"ה מ"א), והוכיח גם כן מזה שבכלל ענינים כאלה אין לנו לראות את הנולד כי אם רק באותה שעה יש חשש סכנה עיי"ש. ואם כן גם בנידוננו, מכיון שכעת כפי שלפנינו אין במערכת זו אשר היא בפעילותה כל סכנת יתר לחולה המסוכן מאילו כח אדם היה צמוד ומשגיח עליו, והחשש הוא רק על העתיד אולי להולד על הצד המיעוט במקרה של קלקול, ולפן גם לא יתריעו מסלולי ההתרעה, או לא יענו מיד וכדומה, אם כן יש לילך גם בזה בתר רוב ולא לחוש לכך.

ועיינן בספר **שו"ת שם אריה** (חיו"ד סי' כז) שכתב בזה"ל, ודע דאף בדברים שיש בהם סכנה מכל מקום בדבר שהוא ממנהגו של עולם ודרך הכרח אין לחוש. וביתירה מהאמור, אמרו והאידנא דדשו בה רבים שומר פתאים ה'. ועל אפשר להשתמש במכונה הנ"ל.

יום שלישי כד תמוז

יצמות סח

קימה לפני ספק זקן

כתב בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' מ) שבמקום שאנו מסופקים על אשה אם היא קטנה או גדולה וקבלה קדושין אין להעמידה על חזקת קטנות, דחוקה דקטנות לאו חזקה היא דכל יומא גדלה ואתאי, וכיון דסוף חזקה זו שתגדל הנערה אין זו חזקה, שהרי רגילה היא להשתנות.

ואולם כתב עוד (שם סי' מא) עפ"י מה שאמרו בסוגייתנו לענין מה דקיי"ל שאין פוסל בביאתו אלא הגדול מבן ט', ומבואר בסוגייתנו שספק בן ט' שבא על האשה פוסל אותה בביאתו, והקשו התוס' (ד"ה רישא) למה לא נעמידנה אחזקה קמייתא דהוי פחות מבן תשע ונוקי איתתא בחזקת כשרות, ותרצו דהשתא דאתי לקמן הוא ודאי בן ט', אעפ"י שהיה ספק כשבא עליה, לא מוקמינן אחזקה דאיתרע לה, ואין זו חזקה מה שמתחילה היה קטן, דמעיקרא להכי קאי ובכל יום גדל ואתאי. מיהו אם גם כשבא לפנינו לא ידענו אם הוא בן ט' או לאו, ודאי יש להעמידו בחזקת קטן כמו שהיה מקודם ונוקי איתתא בחזקת כשרות.

והפוסקים הוכיחו מענין זה לכמה נידונים הנוגעים למנין שנות האדם שאומרים בהם שאין להעמידו על חזקתו הראשונה כיון שהיא חזקה העשויה להשתנות, כגון לענין מצוות קימה מפני זקן, שפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמא ס"א) שיש לקום מפני אדם זקן דהיינו מבן שבעים שנה, ואם יש ספק בגיל האדם לכאורה היה אפשר לומר שנאמר מדין חזקה קמייתא שאינו בן שבעים, אך על פי דברי המהרי"ט יש לומר שהיא חזקה העשויה להשתנות ויש לחשוש שהוא זקן.

וכיסוד זה שכתב המהרי"ט מבואר גם בפני יהושע (קידושין, קונטרס אחרון סי' צד), וברעק"א (יו"ד סי' טו ס"ב), אך רבים החולקים על יסוד זה כמבואר במחנה אפרים (אישות סי' ב), שהוכיח מתשובת הריב"ש (סי' קפב) שחזקת קטנות חזקה גמורה היא. ובחקרי לב (יו"ד ח"א סי' קטו) הביא רבים שחלקו על המהרי"ט.

ועיין בשו"ת שלמת חיים (יו"ד סי' סב) שכתב לצדד בזה, שכשם שדרשו בגמרא (ב"מ ה) עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, הכי נמי שיבה ודאי אמר רחמנא ולא ספק שיבה, אך יש שחלקו וסברו שהוא ספק דאורייתא ואזלינן לחומרא.

כמו כן הפוסקים דנו בנידון זה, לגבי איש שקידש אשה ויש ספק אם היו קטנים או לא, ועיין בשו"ת חרות יעקב (אה"ע סי' ב) שכתב עובדה שבאה לפניו בילדה אחת שנתקדשה בתימן ע"י אמה ואחיה שהיו נאלצים להשיאה לאיש בכדי להצילה, ואביה היה אז בארץ, והמקדש אחרי שנשאה וחי אתה זמן מה השתמד שם בתימן, ואח"כ באה הילדה לארץ והאב כששמע מקדושה מיחה ע"ז (לפי דבריו). ולא היה ידוע בת כמה היתה כשנתקדשה לפני שנה וחצי ואם גדולה היתה או קטנה, ועכשיו נשלחה הילדה לבדיקה ע"י רופאים והם מצאו בה שערות הרבה, ויש מהרופאים שאמרו שהיא עכשיו למעלה משנים עשרה, ורופא א' מומחה אמר שלפי דעתו היא בת אחת עשרה שנה. והיה בדבר משום עיגון גדול לכל ימיה. ושאלה זו נחלקת לשנים, א. יש לדון אם היה כאן קדושי דאורייתא. ב. אפילו אם נחליט שאין לחוש לקדושי גדלות, מ"מ יש לעיין בדין קטנה שהלך אביה למדה"י והשיאה אחיה ואמה אם הוי קדושין או לא. והאריך שם מדברי המהרי"ט הנ"ל אם יש לדון מחזקה להחליט מה היה גילה עיי"ש.

יום רביעי כה תמוז

יצמות סט

אם מותר לנסות אדם אם הוא נאמן

בשו"ת תורה לשמה (סי' תז) נשאל באחד שהיה לו משרת בן בית בביתו, ורצה לנסותו בענין הנאמנות שישליך מעות בחדר אחד מחדריו באופן שנראה למוצאם שלא הונחו שם בכוונה כי אם נפלו מבעה"ב בלא כוונה, ואז ישלח את המשרת שהוא לאותו חדר שיביא לו חפץ ובזה יראה שאם יגנבם ויקחם לעצמו אז ידע שהוא גנב ואם יביאם אליו או לא יקח מהם כלום אז ידע כי הוא נאמן, או שיעשה המצאה אחרת שישלח עמו מאה זוזים לחברו והוא ימסור בידו מאה ועשרה ויאמר לו בפיו תוליד מאה זוזים אלו לפלוני ויצוהו שיחזור וימנה אותם ויראה אם הם מאה שלמים, ואז אם אחר שימנה אותם וימצאם יתרים יחזיר המותר לרבו או ידע שהוא נאמן ואם יקח המותר לעצמו ויתן המאה להמקבל ה"ז גנב, וכן יש לו עוד המצאות כאלו לנסות אותו בהם, והסתפק אם מותר לעשות המצאות כאלו לנסותו בהם כי אולי זה יגנוב ונמצא המנסהו עובר על לאו לפני עור לא תתן מכשול, וכן הסתפק אם מותר לנסות את משרתו או את בנו בדבר ערוה לדעת אם יתקפהו יצרו לעשות איסור ע"י המצאה שיעשה לו גם כן לנסיין או"ד דאסור לנסות בזה משום לפני עור שמא יחטא.

וכתב שם שנסיונות כאלה אסור לעשות כי שמא זה יעבור ויחטא ונמצא זה עובר על לפני עור לא תתן מכשול כי הוא הביאו לידי מכשול ע"י המצאות שעשה לו, והביא לזה כמה ראיות, והוכיח כן גם מסוגייתנו שאמרו שהאומר לאשתו ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד, והיינו טעמא דחיישינן כל שעה שמא ימות בסוף שעה ואע"ג דבעידנא דקא אכלה חי הוא, וה"ה הכא דאיכא למיחש פן יעשה זה האיסור ונמצא כי הוא הכשילו.

מורן פוסק הדור הגר"ש אלישיב שליט"א:

"מתיבתא הוא הראש ישיבה של דורנו"

לרכישת מנוי חייג

1800-22-55-66

חיוב כרת קודם שנת עשרים

בגמרא מבואר שמי שאינו מהול חייב כרת, ובשו"ת חכם צבי (סי' מט) דן בעניין זה אם חייב כרת מגיל י"ג משנכנס למצוות והתחייב במילה, או שמא עד שיהיה בן עשרים אינו חייב בכרת. וכתב שבעיקר ענין זה שלא יתחייב כרת בן י"ג ויום אחד עד שיהיה בן עשרים, אע"פ שכן תפסו הרבנים הגדולים מהרא"ם ובעל יפה תואר, אין דעתו נוחה בו, שהאיך יתכן עונש שענשה תורה על העובר על המצוה, ואותו העובר מצווה בה וחייב עליה מלקות וד' מיתות ב"ד, ואילו לענין כרת נאמר שהכרת הכתוב במצוה זו לא קאי עליו.

והוכיח כן גם מדברי הרמב"ם (מילה פ"א ה"ב) שכתב שכל יום ויום שיעבור על הערל משיגדל הרי הוא מבטל מצוות עשה, אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. ומשמע שעיקר חיוב כרת שייך בו משיגדיל, אלא שלדעת הרמב"ם אינו חייב בכרת אלא אם מת כשהוא ערל, ואם ימות כשהיה פחות מבן עשרים יהיה חייב כרת. וכן הוא לדעת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם וכתב שבכל יום שלא מל עומד באיסור כרת גם אם לא מת כשהוא ערל, ולדעתו חייב בכרת מיד משיגדיל ולא מל, הרי דתרווייהו ס"ל דמשהגדיל הרי הוא בן כרת ולא משיהיה בן עשרים.

ומה שכתוב בגמרא (שבת פט:) שיצחק יטען לפני הקב"ה לפטור את בני ישראל מן הדין, ובין דבריו אמר שעשרים שנים יש דלא ענשת עליהו, ומשמע שאין כרת עד גיל עשרים, כתב החכם צבי שדברי אגדה הם ואין משיבין מן האגדה.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קנה) כתב שענין זה שאין כרת קודם כ' לא נמצא בש"ס רק בדרושי אגדה, וכבר כתבו מזה האחרונים שאין לסמוך על זה כלל. והאמת שמשנעשו בני מצוה בשנים וסימנים מתחייבים בכל חיובי תורה בב"ד של מעלה ושלמטה. וכתב החתם סופר שלדעתו לא נאמרו השיעורים הללו במדרשות שבני כ' נעשו בני עונשים למעלה אלא בעונשים על חטאים המחודשים לשעה, כגון עונשי דור המדבר וכן בשרה שנאמר בה שבהיותה בת עשרים היתה כבת ז' בלא חטא, שקודם מתן תורה הוה והכל אצלה כמצות שכליות, ובמצוות אלו נאמרו שיעורים הללו. אבל בעונשי התורה אין שום חלוק, כיון ששיעורים הלכה למשה מסיני בין למלקות בין לקרבן, ובן י"ג שהביא ב' שערות שוה לכל עונשים שבתורה ואין צריך לפניהם.

וביד אברהם (יו"ד סי' רסא ס"א) דן בנידון זה והביא דעת הסוברים שאין עונש כרת בפחות מבן כ', ומי"ג עד כ' אינו חייב אלא מלקות וככל חייבי כריתות שכיון שלקו נפטרו מחיוב הכרת שבהם, והקשה שהרי מילה היא מצוות עשה, וגם בלי חיוב כרת קיי"ל בכל מצוות עשה שאם אינו רוצה לקיימן מלקין אותו על להבא עד שיאמר שרוצה לקיים, וא"כ מאי נ"מ במה שנקט בו הכתוב חיוב כרת כיון שאין נ"מ בזה אלא למלקות ומלקות נמי בלאו הכי יש בו. וכתב ש"מ כשמת שאז עונשין אותו אף קודם כ' לשעבר, וכדברי הנוב"י, עיי"ש.

כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע
סה: פי אם הדברים אינם נשמעים, הוא מבזה דבר ה' שאמר להם דבר הש"י [ואין] מקבלים ודבר זה בזיון יותר לבזות התורה, ולפיכך כשם שהמצוה לומר דבר הנשמע שהוא כבוד אל הש"י, כך מצוה שלא לומר דבר הבלתי נשמע שהוא כנגד כבוד שמים אם מדבר דבר הבלתי נשמע. ולרבי אבא חובה, מפני שהוא מביא על עצמו רעה כאשר ישנא אותו הרשע וגורם רעה לעצמו.

(חדושי אגדות למהר"ל, דף סה:)

כמאן כר"ע דדריש ווין
סח: 'ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים' (שמות לח כח) אי' במדרש (ילקוט ראובני) שכח משה מה היה עושה עם האלף ושבע וגו', ובא לו ר"ע בחלום והראה לו ויום והיה נזכר שעשה ויום עמודים, והיינו דקאמר ואת האלף עם נגינת קדמא שהוא מפסקת, ונראה דויום ותגים של תורה מרמזים על גרים שהם בקדושה בכלל ישראל, ור"ע היה ממשפחת גרים והיה דורש ויום בתורה (יבמות סח:), ולפיכך נזכר מרע"ה ע"י ר"ע שנעשה ויום לעמודים.

(חת"ם סופר, פקודי)

דאמר מר עמוני ולא עמונית
סט. ענין קריאת רות בשבועות. שהוא ענין תורה שבע"פ. שהקב"ה מבקש שבנ"י במעשיהן יוסיפו על התורה שבכתב כי הרי מעשה צדיקים הם תורה. ונעשה ממעשי בועז ורות מגילה שהוא ברוה"ק. וכ' וידבר אלקים כו' לאמר. פי' שבנ"י יאמרו מעצמם כדברים האלה. וכ"כ אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע כו'. והוא תורה שבע"פ שמצד זה מיוחד התורה לבנ"י. שדעתם מיוחד להשיג סתרי התורה שנסתרו ואינו מפורש בתורה. וזה עצמו ענין בועז דאיתא הפי' בו עז. והיינו שהי' מאמין בדברי חכמים שדרשו עמוני ולא עמונית ולא היה לו ספק בדבר כפלוני שאמר פן אשחית. והוא אדרבה היה שמח בדבר להראות שדרשת חכמים היא התורה שניתן מסיני. ואמונת חכמים הוא יסוד תורה שבע"פ.

(שפת אמת, שבועות תרל"ג)

היכל המעשה

בשנת תרמ"ב הוכתר הגאון רבי משה צבי פוקס לרבה של גורסורדיין, מכיוון שהרב פוקס היה ידוע כקנאי ומחמיר בפסקיו, לכן רבים מבני העיר לא היו מרוצים מבחירתו.

בשבת הראשונה אחרי הכתרתו נשא הרב דרשה, בתוך הדרשה הגיב על הדברים שמדברים עליו שהוא קנאי ומחמיר בפסקיו.

וכה אמר בדרשתו, פנחס בן אלעזר קנא את קנאת ה', ונשאלת השאלה מדוע משה ואהרן שהיו שם לא נחלצו למעשה זה.

אלא אמר הרב פוקס, פנחס מתוך העדה קם, ככתוב (במדבר כה ז) 'ויקם מתוך העדה', כאחד מבני העם, לכן נחלץ חושים למעשה זה, אבל משה ואהרן היו מנהיגי ישראל ולכן עשו מעשיהם רק בקו הדין והמשפט.

כן אני סיים הרב פוקס את דבריו, כשהייתי אחד מהעם התנהגתי בקנאות ובהחמרה, עכשיו שאני רב איני נוהג רק בדין ובמשפט.

דברי הרב עשו רושם גדול על השומעים, וההתנגדות שקמה בקהילה נגדו הפסיקה במידה רבה.

לקראת יומא דהילולא של בעל "אור החיים" הקדוש זיע"א הופיע כרך נוסף מסדרת "אור החיים המבואר" דברים חלק א - של "מכון עוז והדר"

כמובן שאף גוף הספר עצמו נערך והוהדר בצורה מפוארת, לכל לראש ננקד כל הספר ופוסק בתשומת לב על כל כללי הדקדוק, אמנם בהסתייגות מסוימת אשר תיבות שכבר נשתרשו הגייתם בפי ההמון ננקדו כשגרת הלשון אף שלא כפי הכללים, בכדי שלא להקשות על הלומדים. וכן חולק הפירוש לקטעים קטעים בכדי להקל על הבנתו, ואפשר לומר על עבודה זו שנעשתה בדיוקנות מרובה וזהירות מיוחדת, שדבר זה כשלעצמו כבר מוסיף הרבה להקל על הבנת הדברים.

מותכנת הספר הוא כמו שהדפיס רבינו בחיי חיותו וכמש"כ בהקדמתו "ויעצוני כליותי להדפיס החידושים סמוכים למקרא ותרגום ופירוש אדון המפרשים ואורם רבינו שלמה ע"ה לתועלת הבא לקרות שלא יחסר לו כל לחם אבירים". מצורף לטהור הודפס גם "ביאור רש"י" והוא קיצור מתוך הביאור השלם על רש"י על התורה הנערך ע"י הרה"ג רבי פנחס בידרמאן שליט"א אף הוא במסגרת מכון "עוז והדר" בבית שמש.

בטוחים אנו כי לומדי תורת רבינו והמתעמקים בדבריו, וכן כל דורשי השם המבקשים ליאור באור החיים אשר באורו נראה אור, אלו ואף אלו ימצאו בו תועלת מרובה להרוות את נפשם השוקקה, ישוטטו רבים ותרבה הדעת עד עת בוא היום המקווה בו אור חדש על ציון יאיר ומלאה הארץ דעה את ה'.

ולהאיר מאור החיים על כל תהלוכותיהם בששת ימי המעשה.

במאות מהדורות נדפס הספר במהלך השנים ואף כבר נתחברו סביבו כמה ספרים לפרש דבריו ולבארם, כל אחד ואחד כפי דרכו בפשט רמז דרוש סוד, אמנם עדיין היה חסר לבני דורנו ספר מקיף להסביר דברי קדשו כפי הפשטות בשפה צחה וברורה שיהיה שווה לכל נפש.

בית היוצר הגדול לתורה מכון "עוז והדר" שאתמחי גברא וקמיעא נטל המשימה על עצמו להרוות נפשות המשתוקקים ליאור באור החיים, ובמסגרתו חיבר הרה"ג רבי מנחם מענדל פומרנץ שליט"א מראשי המכון בארץ הקודש, וראש בית המדרש "היכלי תורה" בבית שמש, את הביאור המופלא הנפרד ומתחלק לשני ראשים אשר יחדיו כאחד יהיו תמים.

"מאורי אור" הוא הביאור הפשוט לדייק בדברי רבינו ובלשונו הייחודית הנשזרת מפסוקי המקרא ולשונות חכמינו ז"ל ולבארם על נכון בפירוש קל ורהוט, ובכלל דברים לחדד דברי רבינו ולהדגיש מה הוקשה לו ומה בא לפרש בכדי להטעים אמרותיו בפי כולם. ועליו נסב "ילקוט מאורי החיים" בו נקבצו מקורות מדברי חז"ל ורבותינו הראשונים ואף מדברי המקובלים הקדמונים על כל מה שהוזכר רבינו בקיצור ובמילים מועטות ברוחב בינתו, והורחבו הדברים לפני הלומדים ונערכו לפנייהם כשולחן הערוך ומוכן לסעודה.

בתשואות התלהבות התקבלה בהיכלי ספר הידיעה המשמחת מבית היוצר הגדול לתורה "מכון עוז והדר", אשר לכבוד יומא דהילולא קדישא של רבינו חיים בן עטר זיע"א, הופיע ויצא לאור כרך נוסף מתוך הסדרה המופלאה "אור החיים המבואר" אשר כבר פקע שמה לתהילה וכל הלומדים גמרו עליו את ההלל, על חלקו הראשון של חומש דברים.

"נפתחו השמים ואראה מראות אלוקים" - דיבורי קודש מופלאים אלו בהם פותח רבינו חיים בן עטר את ספרו הקדוש "אור החיים" על התורה, מהווים כעין צוהר ופתח לאמוני עם סגולה להשיג במידת מה את שגב קדושתו ורום עומקו של האי ספרא עילאה, ומעבירים רטט של יראה בלב כל בעל נפש ובר לבב.

ואכן גדולי ישראל הפליאו במאוד את סגולת הספר, ובפרט ההולכים לאורו של רבינו הק' אור שבעת הימים רבי ישראל בעל שם טוב זיע"א שהפליג בגדולתו, וכמש"כ תלמיד המחבר רבי חיד"א בספרו שם הגדולים: ושמענו כי עתה בפולניא הם מחשיבים אותו הרבה ונדפס עוד שני פעמים. ונתעורר זה ע"י שהרב החסיד קדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר.

ועד ימינו אנו קובעים חסידים ואנשי מעשה את לימודם בספר קדוש זה כהכנה דרבה לשבת קודש, ומתייגעים להבין עומק דברי קדשו להאיר בהם את רוחם ונשמתם כהבטחתם של צדיקים,